

DE GEUR VAN BRUINE BONEN

Een nieuw boek van Henna Goudzand-Nahar

De protagonist van 'De geur van bruine bonen' is de 49-jarige in Nederland wonende Surinaamse Ilse Madrettor. Het zal de lezer opvallen dat haar achternaam het omgekeerde is van Rotterdam. Zo bestaan in Suriname ook de namen Madretsma (Amsterdam), Etnel (Lente), Neslo (Olsen) en andere. Ilse woont samen met Henk, met wie zij twee kinderen heeft: Abigail en Marvin. Henk en Ilse kennen elkaar vanaf hun dertiende. Beiden waren ongewenste kinderen, achtergebleven in Suriname toen hun verzorgers na de Onafhankelijkheid naar Nederland vertrokken, maar later ook naar Nederland zijn 'gehaald'. Anita, de moeder van Ilse, was vijftien jaar toen Ilse geboren werd, de vader is altijd onbekend gebleven. Als ze naar Nederland vertrekt, wordt Ilse bij Anita's moeder achtergelaten, voor wie zij een ongewenst kleinkind is en die maar wat blij is als Anita haar dochter jaren later laat overkomen. Hierachter schuilt echter allerminst moeder-kindliefde: Anita heeft een verzorgster nodig voor haar zieke partner en het uit hen geboren kind. Ilse blijft de verschoppeling. Zij heeft het te danken aan Anita's broer Frank dat zij naar school kan gaan en een opleiding volgen. Zij wordt onderwijzeres. Ook zorgt Frank ervoor dat het Ilse aan niets ontbreekt. Franks ruime financiële speelruimte is van dubieuze aard: hij is drugsdealer. Al is Ilse de protagonist, het is haar tienerdochter Abigail die het sterkste karakter heeft. Hoewel aanvankelijk een zwakke persoonlijkheid, ontwikkelt Ilse zich in de loop van het verhaal, met hulp

Henna Goudzand-Nahar

van dochter Abigail die niet de 'hebi's' te torsen heeft die haar moeder met zich meedraagt. Ilse heeft een Nederlandse homo-seksuele 'boezemvriend' (Jan) die zij kent uit haar schooltijd en met wie zij een goede verhouding heeft. Jan stelt haar echter diep teleur wanneer hij haar in gezelschap op onbegrijpelijke wijze (hij is toch haar grote vriend?) confronteert met het drugsverleden van de reeds overleden oom Frank en de wijze waarop ook Ilse van diens drugsverdiensten heeft geprofiteerd. Van dit voorval is Ilse danig in de war. Moeder Anita en halfzus Joan zijn twee handen op één buik, terwijl beide vrouwen (Joan is inmiddels ook een volwassen vrouw) Ilse als het ongewenste vijfde rad aan de wagen blijven zien en haar als zodanig behandelen, maar haar wel gebruiken

en van haar profiteren. Het is dankzij Abigaills morele steun dat Ilse op een gegeven moment honderdtachtig graden draait in de relatie met moeder en halfzus en hen resoluut haar tanden laat zien. Vanaf dat moment krijgt het verhaal meer vaart en meer spanning. Daarvoor beekroop mij nogal eens het gevoel van 'mens, wees toch niet zo'n sufferd. Laat je toch niet zo vernederen en gebruiken, laat die moeder en zus toch verrekken!' Ilses ingebakken Surinaamse familiegevoel woog echter zwaar.

Aan het slot komt alles goed. De relatie met vriend Jan wordt hersteld. Met moeder en zus is voorgoed afgerekend en Henk verrast Ilse met rijst met bruine bonen waarvan zij de geur met nostalgische gevoelens opsnuift. Dit was immers toen beiden nog als tieners in Suriname woonden, hun 'feest- en troostmaal'. 'Uit geldgebrek was het stukje zoutvles nooit groter geweest dan de lengte en de breedte van hun duim. Steevast maakten ze met hun tweeën de grap dat het vlees zich verstopt had.' (p. 361) Geschreven door een in Nederland wonende en net als Ilse in het onderwijs werkende schrijfster die misschien niet alleen haar eigen herinneringen maar ook die van anderen in haar omgeving heeft meegenomen, is het overduidelijk dat Henna Goudzand - Nahar die herinneringen bewaard en gekoesterd heeft. De diverse typische Surinaamse toestanden en verhoudingen zijn uitstekend beschreven. De Srananwoorden en -zinnen, alleen gebruikt waar ze werkelijk het verhaal de juiste sfeer meegeven, zijn correct vertaald. Zoals reeds opgemerkt, krijgt het verhaal pas vaart en spanning nadat Ilse eindelijk uit haar schulp

kruipt en afreken met haar familie. Eerder is het wat tam, er gebeurt weinig. Wat daarin een hoogtepunt moet zijn: het 'verraad' van boezemvriend Jan, is nogal ongeloofwaardig, juist omdat Jan als zo'n meevoelende boezemvriend wordt neergezet. Wil de auteur Ilses minderwaardigheidsgevoel benadrukken bij de beschrijving van de schijnbaar onbelangrijke, maar in mijn ogen beschamende gebeurtenis die ik als fragment zal toevoegen? 'De geur van bruine bonen' is een in vlotte taal geschreven, makkelijk leesbaar boek waarin de schrijfster zich duidelijk goed beslagen ten ijs heeft begeven. Aanbevolen voor onze middelbare schoolleerlingen! [Cobi Pengel]

Henna Goudzand Nahar; De geur van bruine bonen; In de Knipscheer; 2020; ISBN 978 94 932 14 170 NUR 301

Fragment

'Ilse stak over en liep een van de straten in met de herenhuizen. Bij het vierde huis leunden twee vrouwen elk over hun bakfiets en praatten druk met elkaar. Ze waren achter in de dertig. Het zou haar niet verbazen als ze hun kinderen hadden afgeleverd op de hockeyclub en nu even de tijd hadden aan zichzelf. Ze vertraagde haar pas, nieuwsgierig als ze was naar de aard van hun gesprek. Verstaan kon ze hen nog niet. Hun stemvolume was perfect afgestemd op de beoogde toehoorder. Door te veinzen alsof ze een kiezelsteentje in een van haar pumps had, kon ze dicht bij hen blijven staan. De vrouwen wisselden kritische opmerkingen uit over hun leidinggevenden. Half voorovergebogen bekeek Ilse de vrouwen die op nog geen twee meter van haar afstonden. Ze behoorden tot het type dat geen moment twijfelde aan hun bestaansrecht. De zelf-verzekerdheid waarmee ze zich door de wereld bewogen, was haar, maar ook Henk, vreemd. Hadden Henk en zij minder over hun bestaansrecht getwijfeld als ze waren gebleven op de plek waar hun navelstreng ritueel in de grond was gestopt? Wat zou ze die twee vrouwen graag ondervragen over hun leven om van hen te weten te komen hoe het was om in zo'n geest, in zo'n lichaam, te mogen (!!! C.P.) wonen. Ze hield de pump op z'n kop en trok hem gauw weer aan. Het was de hoogste tijd om door te lopen. Ze was de vrouwen opgevallen en zag hen een blik van verstandhouding met elkaar wisselen. Straks haalden ze zich nog iets vreemds over haar in het hoofd.' (p. 114)

In memoriam:

Pieter Muysken (1950-2021)

Professor Pieter Muysken hielp Surinaamse talen wetenschappelijk in de spotlight te plaatsen en was een van de invloedrijkste taalkundigen van Nederland. Hij had een diepgaande belangstelling voor meertaligheid en mengtalen en werkte in de jaren '80 mee aan een vroege taalwetenschappelijke bundel over Surinaamse talen. Na deze publicatie in zijn jongere jaren schopte Pieter Muysken het tot hoogleraar in de linguïstiek en de creolistiek. Op 6 april 2021 verscheen het droevige bericht: Pieter Muysken is niet meer.

De vaal -ooit fel - oranje kافت van *De talen van Suriname* (1983) prijkt nog steeds in mijn boekenkast. In de loop der jaren kocht ik meerdere titels van Muysken, nu uitsluitend Engelstalige onderzoeken over meertaligheid. Als co-editor en auteur werkte hij samen met Eddy Charry en Geert Koefoed om wetenschappelijke onderzoeken over Surinaamse talen van de hand van Surinamers te publiceren. Nu zijn deze taalonderzoeken – uit de jaren 50, 60 en 70 – ruim een halve eeuw oud. Van de tijd waarin de taalempirische bewegingen voor het Sarnami, Sranantongo en Surinaams-Javaans actief waren en waarin Jan Voorhoeve over het Sranantongo schreef. Deze taalwetenschappelijke bundel is nu te downloaden via de onlinebieb www.dbnl.org. Muysken leverde bijna vijfendertig jaar later als auteur/co-editor met Kofi Yakpo een bijdrage aan de Engelstalige compilatie onderzoeken naar veranderende structuren van Surinaamse talen: *Boundaries and Bridges: Language Contact in Multilingual Ecologies*. Een vergelijking van de inhoud met *De talen van Suriname* toont de ontwikkeling van toen naar nu van Muyskens expertise en de taalwetenschap in het algemeen. Talen worden niet meer zozeer gescheiden bestudeerd, maar nadrukkelijk in de context van de talen waarmee ze samenleven. De term 'meertalige ecologie' heeft zo zijn intrede gedaan; talen worden nu beschouwd als deel van de biodiversiteit van onze denkwereld.

Muyskens fascinatie

Muysken reisde door Zuid-Amerika, geboid als hij was door 'kleine' talen, en om uitstervende inheemse talen vast te leggen voor het nageslacht. Hij bracht zijn jongste jaren door in Bolivia, zijn geboorteland. Als kind stond hij onder de hoede van een Quecha-sprekend dienstmeisje. De kiem voor zijn latere fascinatie en beroep werd daar gelegd. Muysken behaalde in 1974 zijn doctoraal in de taalkunde aan de Universiteit van Amsterdam, met als bijvakken Papiamentu en Quecha. In 1972

Foto: Bart Beelen

had hij zijn bachelorgraad in Spaans en Portugees behaald aan de universiteit van Yale. In 1977 promoveerde hij als taalwetenschapper op het Quecha, aan de Universiteit van Amsterdam. Na het behalen van zijn doctorstitel werkte hij aan meerdere Nederlandse universiteiten. Hij breidde zijn werkveld uit naar de meertalige situatie van Zuid-Afrika en Nederland zelf; met vele mede-onderzoekers natuurlijk, onder wie promovendi die hij begeleidde. Muysken kwam regelmatig in aanmerking voor lijvige onderzoeksbudgetten. In 1985 ontving hij een prijs van het Prins Bernard Cultuurfonds; in 1990 de Prix des Ambassadeurs en in 1998 de Spinozapremie. Met die laatste sleepte hij drie miljoen euro aan onderzoeksubsidie in de wacht. In 2008 haalde hij nog 2,5 miljoen euro onderzoeksbudget binnen met zijn aanvraag bij de EGC Advanced Grant. Ondanks deze grote onderzoeken staat Muysken meer bekend als een bescheiden persoonlijkheid.

Bijdrage creolistiek via Surinaamse talen

Muyskens bijdrage op het gebied van Surinaamse talen lag vooral in de creolistiek, de studie van taalvermenging, waaruit vaak nieuwe talen ontstaan. Met zijn collega Norval Smith - die ik zelf heb mogen ervaren als docent creolistiek- werkte hij als co-editor aan *Surviving the Middle Passage. The West Africa-Suriname Sprachbund*. Dit vuistdikke werk over de relatie tussen Surinaamse creooltalen en West-Afrikaanse talen is te downloaden via library.oapen.org. Overigens, Norval Smith heeft ook een belangrijke bijdrage geleverd aan het taalhistorisch onderzoek naar het Sranantongo, onder meer gepubliceerd in *Atlas of the Languages of Suriname* (2002). Een bijdrage van Pieter Muysken staat daar niet in. Aan de Radbouduniversiteit in Nijmegen leidde Muysken het project *Languages in*

Contact. Zijn onderzoeksterrein lag daarmee ook binnen Nederland, met name de straattaalvariatie in de grote steden. De laatste die -voor zover ik weet - via Muysken op een Surinaamse taal promoveerde, was Sophie Villerius. Zij deed enkele jaren terug onderzoek naar structuurveranderingen in het Surinaams-Javaans. Ook begeleidde hij Cefas van Rossem - ooit student Nederlands aan het IOL- bij zijn PhD-onderzoek naar vertalingen in het *Creole Dutch* van de Maagdeneilanden, een uitgestorven creooltaal. Dit soort onderzoeken vindt overigens altijd plaats in het kader van de zoektocht naar universele kenmerken van taal.

Geen ivoren toren

Hoewel Muysken hoogleraar was, beperkte hij zich niet tot zijn ivoren toren. Hij was liever op reis voor zijn werk, en naast zijn talloze taalwetenschappelijke publicaties, maakte hij een serie interviews met prominente Afrikaanse taalwetenschappers in het Nederlandse taalgebied voor www.stemmenvanafrika.nl. Op de eerste pagina van die site prijkt het interview met prof. dr. Enoch Oladé Aboh van de Universiteit van Amsterdam, in samenwerking met Jenneke van de Wal. Ook leverde hij zijn bijdrage als docent Nederlands als tweede taal, voor migranten en asielzoekers in Nederland. In mijn eigen onderzoekartikelen staat nog regelmatig de bronverwijzing (Charry, Muysken & Koefoed 1983). Zo ook in researchpapers en scripties van studenten die ik als taalkundige met deels dezelfde interesses als Muysken begeleid. Dat blijft ook nog wel even zo, ondanks de recentere werken die over Surinaamse talen zijn verschenen. Als taalwetenschapper ben ik Pieter Muysken dankbaar voor zijn nalatenschap in de vorm van zijn publicaties. Deze fundamentele bijdragen zullen nog lang naklinken.

[Welmoed Ventura]

Code zwart

Ze heeft geen trek in de contactloos bezorgde maaltijd
Wel in het uitblazen van een rooksliert
In BC had je haar in deze zone nooit gezien
Somber zijn haar gedachten aan een uitpuilende hal
In witte crisis is code zwart
Het vooruitzicht trekt vocht over haar wangen
In haar hoofd galmen verscheidene klaagzangen

In de cohort herkent zij de overbuurman
Dagen terug waande hij zich in blotesnoetenland
Hij en zijn jeugdige bubbel,
zogenaamd uit lockdown
Tijdens een uitbundig schijt-aan-coronafeest
gedroeg de antivirocraat
zich tegenover een balkonpolitie
als een ongetemd beest

Als hij zich nu, bij vlagen,
zijn eigen drive-by-uitvaart inbeeldt,
worden boostboxen om de haverklap besteld
via de ene na de andere boodschappenstudent
De contacttracer die clusters opspoort
krijgt uit meneer geen zinnig woord
De zijlijnwetenschapper is nu angstig stil
Adembenemend zegt hij vaarwel aan zijn Wuhanontkenning

Fel is zijn huisonthamsterende coroma
Ze vraagt via de i-padzuster:
"mag hij aan de beademing, in plaats van een bejaarde of zo...
desnoods in een kunstmatige coma?"

Aan de andere kant van de hal,
met een flinke lockdown over zijn mascne,
ligt de huidhongerige zeventigplusser
Over hoe de thuizenaar hier is beland, heeft thuiszorg nog geen idee.
Ooit een hardwerkende burger,
met een respectabele staat van dienst
Zonder de huidige ongemakken
haalt deze beschermer van de jeugd best 110

Wanneer ze de rookwalm verlaat
worstelt zij nog steeds
- onwennig in haar goddelijke rol -
hoofd en hart op één lijn te krijgen
Dan roept ze de i-padzuster voor de laatste keer naar het bed
Houdt zich in bij het horen van gesnik;
haar emoties zijn goed verborgen
Achter meervoudige maskers bloeien haar zorgen

Prevelend bedankt ze hem
voor zijn bijdrage aan de groei van generaties
Ze raakt verward in haar schietgebied
als zij zijn hoop ontademt in een snelle actie

Als een robot werkt ze door
Snakkend naar lucht totdat de dienst erop zit
De contactloos bezorgde maaltijd
maakt dan in de ton een superharde landing

Onderweg naar huis rijdt ze langs
een protest daar
en toch nog een youth party hier
Morgen weet ze zeker wie de kroon het beste siert

[Harold Simson, maart 2021]